

HISTORICAL SCIENCES

СУЧАСНА ЄВРЕЙСЬКА ГРОМАДА АВСТРІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Олег Козерод¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-126-8-20>

Єврейська община Австрії є однією з тих сучасних общин Центральної Європи, що розвивається найбільш динамічно. Для цієї общини є характерним різноманіття: наприклад, у Відні можна зустріти общини бухарських, гірських, російськомовних євреїв, релігійні общини всіх напрямків юдаїзму. У країні діє велика кількість єврейських культурних центрів, у вищих навчальних закладах розвивається такий напрямок досліджень, як єврейська історія і культура. Уряд країни проводить жорстку політику щодо антисемітизму, і його рівень нижче, ніж в інших країнах цього регіону, зокрема в Німеччині. Проте антисемітизм все ж присутній, і його моніторинг є важливою часткою діяльності моніторингових організацій, які працюють у тісному зв'язку з правоохоронними органами [1].

Так, згідно із даними опитування, проведеного до початку пандемії, в 2019 році трохи більше 30% австрійців мали ті чи інші антиєврейські упередження, і це було набагато менше, ніж в 2018 році. Згідно із даними опитування, проведеного на замовлення уряду Австрії Інститутом емпіричних досліджень серед 2000 респондентів за репрезентативною вибіркою, 31% опитаних погодився з твердженнями, які є прикладом антиєврейських переконань. У 2018 році цей показник становив 46%. Ці статистичні дані були представлені на спеціальній прес-конференції у Відні особисто президентом Національної ради Австрії Вольфгангом Соботкою, що свідчить про високий рівень контролю даної проблеми в країні [2]. Опитування, що мало назву «Австрія – дослідження антисемітизму 2020 року – аналіз результатів», містило такі твердження, як «Євреї намагаються скористатися тим фактів, що вони були жертвами нацистської епохи» (28%)» та «Євреї мають занадто великий вплив в Австрії» (11%). Окрім цього опитування, яке було профінансоване урядом Австрії, раніше,

¹ Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
Національної академії наук України, Україна

2014 та 2019 року, на цю тему в країні проводилося опитування Антидефамційної ліги для світового рейтингу Global 100. Згідно з цими даними, поширеність антисемітських поглядів склала 28% та 20% відповідно. Згідно з даними рейтингу ADL, Австрія опинилася в групі країн з найвищим рівнем антисемітизму. Показник країни був вище середнього показника в 24% і набагато вище, ніж в Нідерландах (5%), Великобританії (8%) та США (9%) [3].

Незважаючи на серйозну роботу правоохоронних органів Австрії, не вдалося запобігти трагедії, яка сталася 2 листопада 2020 року. Під час терористичного акту, проведеного в єврейському кварталі Відня, декількома злочинцями був відкритий вогонь по людях, що сиділи у вуличних кафе поряд із синагогою Штадттемпель. В результаті чотири людини загинули, а поранення отримали сімнадцять осіб [4].

Важливою частиною дискусії з «єврейського питання» в сучасній Австрії є різна оцінка подій минулого, яку мають представники єврейської общини та влади. Однією з історичних постатей, навколо яких точаться запеклі дискусії, є Карл Люгер, колишній мер Відня, який був затятим антисемітом, проте багато зробив для розвитку австрійської столиці [5]. Зокрема, уряд Відня захищає пам'ятник Люгереві, розташований на бульварі Рінгштрассе, який постійно атакують протестуючі антифашисти та інші активісти, що розпилюють на нього графіті й вимагають його демонтажу. Люгер був мером Відня протягом 13 років до своєї смерті 1910 року у віці 65 років. Він був широко відомий антисемітською риторикою, яка, як кажуть, надихала Адольфа Гітлера, що в молодості жив у Відні. Гітлер колись писав в «Майн Кампф», що він відчуває «неприховане захоплення» особистістю Люгера [6]. Через часті нападки на євреїв Люгер зазнав кілька кар'єрних невдач, проте не відмовився від своєї риторики. В одній з промов, виголошених перед членами Асоціації християнських соціальних працівників у Відні 20 липня 1899 року, Люгер заявив: «Вплив на маси перебуває в руках євреїв серед нас, велика частина преси знаходиться в їхніх руках, переважна більшість капіталу й особливо великого бізнесу знаходиться в руках євреїв, а євреї тут практикують тероризм... Як можна думати про це без гніву?! Перш за все, йдеться про звільнення християнського народу від панування юдаїзму в Австрії» [7].

Ще одна дискусія навколо історії австрійських євреїв розгорнулася з питання створення Стіни Шоа у Відні. Центр документації історії австрійського опору (DÖW) відкинув критику щодо Меморіалу жертвам Голокосту у Відні, який називають «історично неточним й політично мотивованим». Будівництво Стіни, яка буде складатися з декількох гранітних плит висотою понад 2 метри, почалося в червні 2020 року. Коли

зведення завершиться, на ній будуть вказані імена більш ніж 64 000 австрійських євреїв, загиблих в період Голокосту. Концепція Стіни була запропонована Куртом Таггером, австрійсько-канадським художником, що пережив Голокост, який, як і раніше, бере активну участь у будівництві. Ідея була озвучена французьким філософом Бернаром-Анрі Леві й підтримана учасниками конференції з антисемітизму у Відні в лютому 2018 року. Імена, які нанесуть на Стіну, будуть взяті з бази даних DÖW. Деякі історики стверджують, що нацисти часто фальсифікували особисту інформацію в офіційних звітах, а тому список імен буде неточним. Критики також вважають, що створення Стіни Шоа було політично мотивованим, оскільки таким чином канцлер Себастьян Курц прагнув відвернути увагу громадськості від його вступу до коаліції із Партією свободи, який відбувся у грудні 2017 року [8].

Незважаючи на наявність безлічі проблем, з якими стикається єврейська община Австрії, уряд країни йде назустріч у багатьох питаннях. Одним з кроків, які символізують вибачення влади за події Голокосту та солідарність з єврейською общиною, став новий закон про надання громадянства Австрії нащадкам жертв Голокосту. Австрія дозволила нащадкам жертв Голокосту отримувати громадянство з 1 вересня 2020 року. До того, як була ратифікована поправка до закону про громадянство Австрії, право на отримання громадянства мали лише ті жертви Голокосту, що залишилися в живих, і тільки у разі, якщо вони покинули Австрію через переслідування нацистів до початку травня 1945 року. Однак тепер десятки тисяч ізраїльтян, згідно із новим правилом, отримують право на австрійське громадянство. Що важливо, процес подачі заявки буде безкоштовним. Поправка «відповідає постійним зусиллям країни щодо примирення з усіма, хто постраждав від тоталітарного нацистського режиму в Австрії», говориться на веб-сайті уряду Австрії [9].

Вісімдесят чотирирічний ізраїльтянин Бен Ціон Лапід, уродженець Відня, став першим євреєм, який повернув собі австрійське громадянство відповідно до нового закону. Ізраїльтянин, який покинув Австрію сімдесят шість років тому у віці вісім років, отримав паспорт в посольстві Австрії в Ізраїлі 4 вересня 2020 року за кілька днів після того, як новий закон набув чинності. Очікується, що тисячі євреїв, які проживають в різних країнах світу, подадуть заяву на отримання австрійського громадянства і багато хто зможе переїхати в цю країну. «Я переживаю осінь свого життя, мені все одно, хто я і як, але я хочу дещо залишити своїм чотирьом дітям та восьми онукам. Тепер ви також можете стати австрійцями, і якщо вам коли-небудь доведеться виїхати звідси... тоді у вас буде така можливість» [10], – сказав Лapid своїй родині. «Для мене це повне коло... Я був дитиною. Звичайно, Ізраїль –

мій будинок, але це теж щось на кшталт повернення додому. Тому що я досі розмовляю німецькою і мені цікаво, що відбувається в Австрії. І тому, що мій брат живе в Австрії» [11], – додав пенсіонер. Лapid втік з Австрії зі своєю матір'ю в 1946 році. Після цього він жив у Словенії та Італії, перш ніж сісти на переповнений човен та відправитися до Підмандатної Палестини, – зазначає JTA. Чоловік сказав, що взяв собі в Ізраїлі прізвище «Лapid», що означає «факел», тому що для нього це означає «свобода».

Єврейська община Австрії є одним з позитивних прикладів вільного розвитку общини національних меншин в країнах Євросоюзу. Тут захищають права членів єврейської общини, опікуються їхньою безпекою, приділяють увагу позитивній взаємодії лідерів общини та влади країни. Також хорошим прикладом для урядів інших країн світу є політика австрійського уряду щодо надання громадянства нащадкам жертв Голокосту, турбота про безпеку общинних об'єктів і реагування на потреби общини, яке відбувається на найвищому політичному рівні.

Список використаних джерел:

1. Jewish Life in Austria and Germany Since 1945: Identity and Communal Reconstruction by Susanne Cohen-Weisz. Budapest-New York: CEU Press, 2016.

2. In Austrian Anti-semitism Study 31% Made Biased Statements, Down From 2018 by Cnaan Liphshiz// Jewish Exponent. 15 March 2021. URL: <https://www.jewishexponent.com/2021/03/15/in-austrian-anti-semitism-study-31-made-biased-statements-down-from-2018/>

3. Там само.

4. At least 4 dead in suspected terror attack near Vienna synagogue by Emma Anderson // Politico. 2 November 2020. URL: <https://www.politico.eu/article/shots-near-vienna-synagogue-in-suspected-terror-attack/>

5. Anti-Semitic ex-mayor becomes magnet for Vienna statue protests // France 24. 8 October 2020. URL: <https://www.france24.com/en/20201008-anti-semitic-ex-mayor-becomes-magnet-for-vienna-statue-protests>

6. Там само.

7. Там само.

8. Historians attack 'political' Shoah Wall by Liam Hoare// The Jewish Chronicle. 15 July 2021. URL: <https://www.thejc.com/news/world/historians-attack-political-shoah-wall-1.518668>

9. Austria offers citizenship to the descendants of Jews who fled the Nazis // The Guardian. 30 August 2020. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/30/austria-offers-citizenship-to-the-descendants-of-jews-who-fled-the-nazis>

10. Vienna-born Israeli man, Ben Zion Lapid, 84, becomes first Jew to reclaim his Austrian citizenship under new law // JTA. 7 September 2020. URL: <https://www.jta.org/quick-reads/vienna-born-israeli-man-ben-zion-lapid-84-becomes-first-jew-to-reclaim-his-austrian-citizenship-under-new-law>

11. Там само.